

SOMMAIRE/TABLE OF CONTENTS.....1

SUMAR.....4

OUTPOST
Gospel and Knowledge: Romanian Book Culture
 Bishop Damaschin (Damascene) of Râmnic (1708-1725) and some Significant Books for the Romanian Orthodox Church
Dorin Teodorescu.....7

An Unpublished Encomiastic Text Praising Stephen, the Metropolitan Bishop of Wallachia (1651)
Zamfira Mihail, Policarp Chițulescu.....15

RESTITIO
Nicolae Iorga (1871-1940) - 140 Years since His Birth
 The Typography in Romania (text published in 1931, in the **Almanac of Romanian Graphic Arts**, p. 32-55)
Nicolae Iorga.....28

SOMMAIRE/TABLE OF CONTENTS.....1

SUMAR.....4

OUTPOST
Gospel and Knowledge: Romanian Book Culture
 Bishop Damaschin (Damascene) of Râmnic (1708-1725) and some Significant Books for the Romanian Orthodox Church
Dorin Teodorescu.....7

An Unpublished Encomiastic Text Praising Stephen, the Metropolitan Bishop of Wallachia (1651)
Zamfira Mihail, Policarp Chițulescu.....15

RESTITIO
Nicolae Iorga (1871-1940) - 140 ans dès sa naissance
 Typographie chez les Roumains (texte en 1931, en l'**Almanach de la Graphique Roumaine**, p. 32-55)
Nicolae Iorga.....28

A n u l V I I J N r . 8 (2 0 1 1)

ROMÂNICA

La Valachie et la Moldavie vues par un historien bulgare du XIXe siècle
Anna Anghelova.....65

NOTES

Quelques rajouts à CANTEMIRIANA
Dan Lăzărescu.....71

ROMÂNICA

The Romanian Principalities of Wallachia and Moldavia Seen through the Eyes of a Nineteenth Century Bulgarian Historiographer
Anna Anghelova.....65

NOTES

Addenda to CANTEMIRIANA
Dan Lăzărescu.....71

UNE HISTOIRE QUI NOUS CONSIDÈRE

Effigies de nouveau siècle: observations sur l'agitation visuelle des années 1944-1954. L'Association ARLUS et son hebdomadaire « Nouveau siècle » (Veac nou)
Letiția Constantin.....77

HISTORY THAT CONTEMPLATES US

Effigies of the New Century: Observations on the Visual Agitation of 1944-1954. The RASRSU (ARLUS) Association and the "New Epoch" (Veac nou) Weekly
Letiția Constantin.....77

TOLLE, LEGEI BOOKS AND THEIR "PROXIMITY"

The Greek Printing Workshop of the Lazaru Brothers in Bucharest (1783-1784, 1789)
Daniela Lupu.....41

An Unknown Book in the Library of George Brancovich (1645-1711) Discovered in the Collections of the Library of the Holy Synod 300 Years after Brancovich's Death
Policarp Chițulescu.....61

LE, LEGEI LE LIVRE ET SON "ESNAGE"

Imprimerie grecque des frères Lazaru à Bucarest (1783-1784, 1789)
Daniela Lupu.....41

Un livre inconnu appartenant à George Brancovich, découvert dans les collections de la bibliothèque du Saint Synode, 300 ans après sa mort
Policarp Chițulescu.....61

EDITORIAL: ACAD. GABRIEL ȘTREMPEL • PROF. UNIV. DR. MIRCEA ANGHELESCU • PROF. UNIV. DR. IHAJ MITU • DR. DORU BĂDĂRĂ • CONF. UNIV. DR. ELENA TÎRZIMAN • DAN ERCEANU • PROF. DR. FREDÉRIC BARBIER • ACAD. ISTVAN MONOK • PROF. UNIV. DR. DIMITAR VESSELINOV • DR. ANCA ANDREESCU • DR. LETIȚIA CONSTANTIN • ARHIM. DR. CHIȚULESCU • DR. CARP • DR. DOINA HENDRE-BIRO • **DIRECTOR:** DR. DORU BĂDĂRĂ • **REDACTIE:** LUMINIȚĂ KÖVARI • ANDREEA MIHAELA BADEA • ALINA-ANTONIA OPREA • DR. IOANA MITEA • ANGELA BILCEA • **MURCI:** IOANA MITEA • LETIȚIA CONSTANTIN • DOINA ȘTANESCU • DENISE ROTARU • **MACHETARE:** LIA CONSTANTIN • AURELIAN POPOVICI • FLORIN NISTOR • **COPERTĂ ȘI CONCEPȚIE GRAFICĂ:** ERCEANU • AURELIAN POPOVICI • **REDACTOR RESPONSABIL:** LETIȚIA CONSTANTIN

Tipografia de la Râmnic: „mai întâi să se teorisească de către Prea Sfinția Sa Părintele Mitropolit și găsindu-se dogmele după pravoslavnicie, neavând într-însă vreun cuvânt vătămător, să se și dea în tipar” (articolul 9)⁸⁸.

În istoriografia tiparului românesc, s-a afirmat că singura îndreptățită de a avea tipografie era Biserica și că, în virtutea acestui drept autoconferit, ea ar fi blocat manifestarea inițiativei private în domeniul tiparului până în anul 1817. Înființarea Tipografiei fraților Lazaru în 1783 și reactivarea ei în 1789 vin să contrazică această afirmație.

Deși calitatea de proprietar a fraților Lazaru nu este direct menționată pe paginile de titlu, măturile documentare confirmă că tipografia le-a aparținut. Tipografia fraților Lazaru trebuie considerată prima tipografie înființată din inițiativă laică în epoca domniilor fanariote, în Țara Românească.

Ea a tipărit exclusiv cărți cu conținut laic și a provocat prima manifestare a cenzurii domnești.

Policarp Chițulescu *

O carte necunoscută din biblioteca lui Gheorghe Brancovici (1645-1711), descoperită în colecțiile Bibliotecii Sfântului Sinod

La 300 de ani de la moartea sa

O recentă cercetare bibliologică ne-a dat câteva amănunte despre unul dintre cei mai de seamă cronicari de limbă română din Transilvania, căzuți în uitare pe nedrept. Sârb de origine (din Arad), Gheorghe Brancovici a militat cu mult curaj și perseverență pentru afirmarea poporului sârb, dar s-a identificat și cu aspirațiile poporului român. Dintre toate limbile pe care le știa, se pare că româna îi era cea mai familiară. Crescut de fratele său, mitropolitul ortodox Sava Brancovici al Ardealului, Gheorghe Brancovici a primit o bună educație creștină, însușindu-și o cultură temeinică. Se pare că a deprins, pe lângă limba sârbă, limbile română, slavă veche, maghiară și turcă.

Pregătirea sa excepțională și abilitățile lingvistice l-au ajutat să devină omul de încredere al principelui Mihail Apafi al Transilvaniei. În 1663, merge ca tălmăci la Poartă, în delegația însărcinată cu predarea haraciului. Va rămâne, aproape un an, capucheala la Adrianopol, unde impresionează prin cunoștințele sale. În 1668, Gheorghe Brancovici a întreprins o călătorie în Polonia, apoi la Moscova, alături de fratele său, mitropolitul Sava, pentru a găsi ajutor în lupta pe care românii ortodocși din Ardeal o duceau împotriva persecuției calvine. Tarul Alexei Mihailovici le dă ajutoare în bani, odăjii și cărți trebuincioase Bisericii. Cei doi frați revin la Alba Iulia în toamna lui 1668. Mulți ani din viața lui Gheorghe Brancovici se desfășoară ca diplomat al principelui Mihail Apafi, pe lângă Înalta Poartă. În general, eforturile diplomatice ale lui Gheorghe Brancovici au inclus și urzirea a nenumărate planuri de alianțe cu diferiți suverani și principii, împotriva turcilor.

Între anii 1678-1680, atunci când a luat amploare prigoana calvinilor împotriva Bisericii Ortodoxe din Ardeal, cu toate intervențiile lui Șerban Cantacuzino din Țara Românească, Gheorghe Brancovici va fi aruncat în închisoare, alături de fratele său,

arhim. dr. Policarp Chițulescu - consilier patriarhal, director al Bibliotecii Sfântului Sinod
Str. Mitropolit Antim Ivireanu nr. 29, 04011177 - București, sector 4

Sava. Primul eliberat din temniță a fost Gheorghe Brancovici; acesta fugе în Țara Românească la Șerban Cantacuzino, care face mari presiuni pentru eliberarea mitropolitului Sava. Eforturile domnitorului Țării Românești, într-o conjunctură favorabilă, vor conduce la eliberarea lui Sava Brancovici, dar bătrânul mitropolit moare (în aprilie 1685), slăbit de schingiuirile îndurate în închisoare, care avuseseră ca scop să-l facă să abjure de la Ortodoxie.

O etapă importantă din viața și activitatea lui Gheorghe Brancovici o reprezintă stabilirea sa, pentru nouă ani, în Țara Românească. Aici se pare că a scris o cronică românească și una sârbească, dar și lucrări religioase în limba română (care făceau parte dintr-o mai veche strădanie a sa, de a le da românilor din Transilvania textele sfinte *pre limba lor*). O vreme, pribeagul învățat ar fi stat în casa primitorilor a stolnicului Constantin Cantacuzino, unde a elaborat planuri și a proiectat alianțe de emancipare a poporului său și care vizau instalarea sa ca despot al sărbilor.

În momentul în care, în încercarea de înfăptuire a acestor proiecte, trecu hotarele Țării Românești, intrând în alianță cu împăratul Austriei, este din nou arestat în octombrie 1689, sub acuzația de colaborare cu Constantin Brâncoveanu. Își va petrece restul vieții cu domiciliu forțat, suportând strămtorări de tot felul, în mai multe orașe, ultimul dintre acestea fiind Cheb (în Boemia), unde moare în 1711. În 1734 osemintele sale au fost duse la Mănăstirea Cruședol, din Serbia, în mormântul patriarhului Arsenie al III-lea Cernoievici, care-i proclamase, cândva, descendența nobilă sârbească.

Se știe că atât mitropolitul Sava, cât și fratele acestuia, Gheorghe, au avut numeroase cărți în bibliotecă. Când mitropolitul Sava a fost arestat, s-au găsit, în casa lui din Sibiu și în reședința din Alba Iulia, *mulți saci de cărți*¹. Multe dintre ele au fost aduse, în mod sigur, din Rusia, cu ocazia călătoriei întreprinse în 1668. În Biblioteca Sfântului Sinod din București a fost descoperit un exemplar dintr-o lucrare conținând *Omiile* scrise de Sfântul Grigorie Teologul (de Nazianz).

Acest volum in-folio de 3 + 220 de file a fost imprimat în slavonă, la Moscova în 1665. Pe fiecare dintre primele trei file (cu numerotare proprie), găsim câte o inițială: **K**(niga) **G**(heorghe) **B**(rancovici). După cele trei file, începe o nouă numerotare. Astfel, pe versoul filei 1 din a doua secvență de filuire, este notat cu cerneală rădăcinie, în slavonă: *Ot knig(i) Gheorghia Brancovica Podgoričinia*.

Volumul conține scrierile unuia dintre cei mai reprezentativi teologi ai Ortodoxiei Sfântului Grigorie Teologul, patriarh al Constantinopolului între anii 380-381. Acest autor bizantin nu putea lipsi din casa unui ierarh precum mitropolitul Sava sau a unui

1 Lupaș, I. *Documente istorice transilvane*. vol. I: 1599-1699. Cluj, 1940, p. 383-384.

Ex-librisul manuscris al lui Gheorghe Brancovici. Sfântul Grigorie Teologul (de Nazianz). *Omiile*. Moscova, 1665. Exemplar aflat în colecțiile Bibliotecii Sfântului Sinod.

intelectual energic, de talia lui Gheorghe Brancovici, care traducea texte biblice și patristice.

Cartea este legată în piele maro și s-a păstrat în condiții foarte bune. Ea provine din biblioteca fostului Seminar Central care a preluat, în 1868, o parte din fondul vechii biblioteci a Mitropoliei. Se știe că biblioteca Mitropoliei avea, prin eforturile mitropolitului Neofit Cretanul, nenumărate volume din biblioteca Mavrocordaților, care, la rândul lor, preluaseră cărți din biblioteca stolnicului Constantin Cantacuzino.

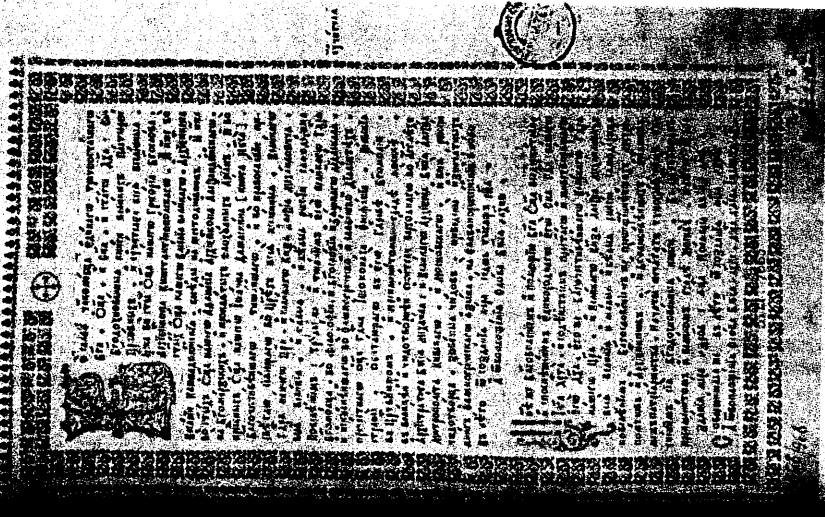
Se poate ca Gheorghe Brancovici să-i fi dăruit stolnicului, cu care va și coresponda ulterior, această carte, dar este plauzibilă și varianta că, odată plecat din casa Cantacuzineștilor, în pribegie, să nu fi mai apucat să-și recupereze toate lucrurile lăsate în urmă.

N-ar fi exclus nici ca volumul să fi fost cumpărat de stolnic de la grăbitul exilat, odată cu alte lucruri pe care acestuia i-ar fi fost greu să le ia cu sine în pribegie.

Nu putem ști dacă volumul de *Omiile* nu face parte dintre cele ce vor fi fost jefuite de curuții lui Tököly, care au prădat atâtea case de nobili din Transilvania, mai ales că obiectele personale ale fraților Brancovici fuseseră confiscate și, probabil, valorificate de vreun reprezentant al Legii.

Cartea în discuție ne vorbește despre orizonturile intelectuale largi pe care știm că le aveau frații Brancovici.

Descoperirea de față a fost făcută cu ocazia catalogării fondului de carte slavă din colecțiile Bibliotecii Sinodale, demers ale cărui interesante rezultate vor fi curând publicate.

Sfântul Grigorie Teologul (de Nazianz). *Omiile*. Moscova, 1665. Exemplar aflat în colecțiile Bibliotecii Sfântului Sinod.

Дієр. А. С. Ш. МАРБ. ДОМ. С. А.

apă țerena în os țic vșcînî. Ieșân Kain. Ūi. C.

Țara Românească și Moldova prin prisma unui istoriograf bulgar din secolul al XIX-lea Spiridon Nikolaevici Palauzov (1818-1872)

Spiridon Nikolaevici Palauzov (1818–1872), unul dintre cei mai mari învățați bulgari ai secolului al XIX-lea, este întemeietorul istoriografiei și medievalistici bulgare moderne. Născut la Odessa, în familia înstărită a comerciantului Nikolai Sp. Palauzov, a avut șansa de a primi cea mai bună educație, potrivit timpului său. Absolvent al renumitului Liceu Richelieu din Odessa, a crescut într-un mediu lingvistic străin, ceea ce a dus la însușirea unei culturi lingvistice deosebite. În afara limbilor slave (le știa pe toate), putea utiliza greaca veche, latina, germana, franceza și italiana.

După absolvirea liceului, în anul 1839, își continuă studiile la universități de prestigiu, cum ar fi cele din Heidelberg și München. În anul 1843, susține cu succes disertația cu tema *De oeconomia publica qua jam graecis nota fuere*, primind, astfel, titlul de doctor în științe economice. La întoarcerea în Rusia, se înscrie la seminarul istoric al celebrului slavist rus Osip Maximovici Bodianski, seminar pe care îl termină în anul 1845, cu o teză dedicată istoriei bulgare: **Век болгарскаго царя Симеона**.

După terminarea studiilor, Palauzov activează în comerț și ocupă posturi administrative în diferite ministere și organizații rusești, având funcția de consultant științific, cenzor, funcționar, administrator al Vămii din Varșovia etc. În cadrul acestor instituții, este interesat de cauza bulgară, participă la Războiul din Crimeea și ajută la formarea de detașamente voluntare bulgărești printre emigranții din Rusia.

Sa membru al Asociației moscovite **Общество истории и древностей российских** și al Comisiei de Arheografie din Sankt Petersburg, Spiridon N. Palauzov a ocupat de cercetarea științifică, o mare parte dintre studiile sale istorice fiind

Anna Anghelova - Director al Bibliotecii Universitare „Sf. Kliment Phridski” din Sofia
Bd. Tzar Osvoboditel 15 - Sofia 1043, Bulgaria

Phone: (359-2)8467584; Tel./Fax: (359-2)8467170. www.libsuuni-sofia.bg

ROMÂNICA

ANNA ANGHLOVA ȘI SPIRIDON PALAUZOV